

УДК: 316.774:355.01(477):2-1
[https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-30-44](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-30-44)

САКРАЛЬНИЙ ВИМІР РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА РОЛЬ ХРИСТΙΑНСЬКИХ СЕНСІВ В ІМІДЖІ УКРАЇНИ

СЕМЕНЕЦЬ Олена,доктор філологічних наук, професор,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, Київ, Україна, e-mail:
olenasemenets@gmail.com,
ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-2175-4859>.

Стаття надійшла до редакції 02.07.2025 р.
Надіслано після редагування 20.08.2025 р.
Рекомендовано до видання 09.09.2025 р.

Цитування: Семенець О. Сакральний вимір російсько-української війни та роль християнських сенсів в іміджі України. Образ. 2025. Вип. 2 (48). С. 30–44. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-30-44](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-30-44)

Вступ. В умовах війни Росії проти України боротьба за християнські цінності, захист історичної сакральної спадщини – важливий складник інформаційного протистояння. Релігія російського православ'я, поєднана з політичною доктриною РФ, використовується Росією для виправдання агресії. Наукова та медійна спільнота України повинна глибоко розуміти сутність політики РФ та побудувати стратегічний захист національних християнських святинь і цінностей.

Актуальність і мета. Дослідження має на меті розкрити вияви «сакральної війни» як одного з ключових напрямів збройної агресії Росії проти України, окреслити актуальні завдання державної політики України для захисту християнських святинь, цінностей і традицій та проаналізувати роль символічних складників іміджу держави в цих процесах.

Методологія. Стаття відображає результати застосування підходу критичного дискурс-аналізу, який дає змогу проаналізувати дискурсивні практики впливу на громадську думку в ході медіатизації політичних процесів. Використано методи аналізу та систематизації результатів наукових досліджень, дискурсивний та семіотичний аналіз медійних матеріалів.

Результати. У статті встановлено основні аспекти явища «сакральна війна» Росії проти України: доктрина «руського міра», інструменталізація релігії в Росії, прагнення держави-агресора привласнити українську історію та збройним шляхом захопити українські християнські святині. Визначено завдання України щодо захисту своїх святинь у війні збройній та інформаційній. Встановлено ключову роль символічних християнських складників іміджу держави в захисті національної історії та культури.

Висновки. Захист і збереження національних християнських традицій, святинь і символів як осердя української духовності та національної культури є першорядним завданням державної політики. Важлива роль працівників медійної галузі на цьому історичному етапі – висвітлювати значення релігійних чинників у війні Росії проти України в збройному та інформаційному протистоянні.

Ключові слова: війна Росії проти України, священна війна, релігія, православне християнство, сакральність, святиня, медіатизація, імідж України.



© Author, 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Вступ. Росія у своїй війні проти України прагне знищити українську державність та національну ідентичність. Росія також хоче завоювати українські християнські святині, які мають тисячолітню історію. Боротьба за християнські цінності, сакральна війна – важливий складник інформаційного протистояння. Крім захоплення територій, вбивства українців, застосування новітніх технологій озброєння та гібридного формату ведення війни (поєднання збройної агресії з масованим інформаційним впливом), – війна Росії проти України має також релігійний вимір, оскільки релігія російського православ'я, поєднана з політичною доктриною РФ, використовується Росією для виправдання агресії.

У сфері уваги аналітиків перебувають проблеми застосування Росією православної віри як засобу впливу на міжнародній арені [18]; символічне використання православних ікон у медіатизованих практиках реалізації політичної влади [13]; «нова теологія війни» та форми релігійно забарвленого мілітаристського дискурсу РФ як інформаційне підґрунтя збройної агресії в Україні [17; 19; 20]; політизація та інструменталізація православної церкви в Росії, повне її підпорядкування політиці російської влади [16; 21; 22; 25].

Російська православна церква (РПЦ) офіційно визнала вторгнення Росії в Україну «священною війною». Саме таке формулювання застосовано в підсумковому документі Всесвітнього російського народного собору, який проходив у Москві під егідою РПЦ та патріарха Кирила, де релігійні, політичні й культурні діячі РФ зустрілися в московському храмі Христа Спасителя, центрі православної віри в Росії. Собор заявив також, що вся Україна має ввійти до зони виключного впливу Росії, а Захід при цьому було названо «сатанинським». РПЦ схвалила цей документ [1].

Актуальність дослідження зумовлена потребою глибшого вивчення релігійної проблематики як важливого чинника збройної агресії Росії проти України, визначення необхідних заходів державного захисту християнських цінностей, святинь і традицій в Україні, а також розкриття особливої ролі християнських сенсів в іміджі України як способу інформаційного захисту держави проти зовнішньої збройної агресії.

Мета дослідження – розкрити вияви «сакральної війни» як одного з ключових напрямів збройної агресії Росії проти України, окреслити актуальні завдання державної політики України для захисту християнських святинь, цінностей і традицій та проаналізувати роль символічних складників іміджу держави в цих процесах.

Реалізація мети передбачає виконання таких завдань: розкрити зміст поняття «сакральна війна» Росії проти України та проаналізувати аспекти цього явища; систематизувати й узагальнити думки фахівців щодо необхідності розроблення та реалізації послідовної державної політики України щодо захисту національних святинь та християнських символів українського народу; за матеріалами медіатизованого відображення символічних подарунків у сфері дипломатичних відносин проаналізувати роль християнських сенсів як символічних складників сучасного іміджу України.

Під медіатизацією ми розуміємо медійне відображення суспільно-політичних процесів (зокрема, відображення в масмедіа, соціальних мережах та на офіційних сайтах політиків), яке стає визначальним за своїм впливом на суспільну свідомість. Предмет дослідження – медіатизовані дискурсивні практики українських політиків та публічних інтелектуалів 2022–2025 рр.

Методи дослідження. Стаття відображає результати застосування підходу *критичного дискурс-аналізу*, який дає змогу проаналізувати дискурсивні практики впливу на громадську думку в ході медіатизації політичних процесів. При розгляді наукових праць із зазначеної проблеми використано методи *аналізу* змісту та *систематизації* результатів досліджень. *Дискурсивний аналіз* медіатизованих повідомлень українських публічних інтелектуалів (теологів, аналітиків, громадських діячів) дав змогу виділити основні аргументи і засади формування державної політики, яка повинна бути спрямована на захист християнських цінностей, святинь і традицій в

Україні. *Семіотичний аналіз* медіатизованого відображення символічних подарунків на рівні дипломатичних відносин України з іншими державами слугував основою розкриття багатозначної символіки та засобів формування нових сенсів у процесі взаємодії християнських символічних образів з артефактами збройного захисту України проти агресора.

Результати й обговорення. Президент Росії Володимир Путін упродовж десятиліть використовував релігію як інструмент м'якої сили для досягнення політичних цілей. Відвідання ним Афону (Святої Гори) у 2005 та 2016 роках; тісні зв'язки Патріарха Московського Кирила із Сербською православною церквою і наголошування на спільних православних традиціях під час візитів Путіна до Белграда; підтримання режиму Башара Асада в Сирії та намагання створити враження, нібито Москва при цьому захищає сирійську християнську меншину, – ці та інші численні приклади є свідченням того, що політичне керівництво Росії протягом багатьох років використовувало православну віру як неофіційний дипломатичний засіб впливу [18].

Православна церква в Росії стала інструментом державної політики. Патріарх Московський Кирило повністю підтримує політику російської влади, виправдовує збройну агресію проти України і дає благословення на вбивства. Аналітики звертають увагу, що Російська православна церква не лише благословляє будь-які дії керівництва країни – важливо також, що «Патріарх Московський Кирило, очільник РПЦ, робить ставку на путінські танки, щоб зберегти інститут церкви по всій занепалій імперії». При цьому, застосовуючи силу, аби утримати разом розколоті частини колись єдиної РПЦ, Патріарх Кирило фактично відштовхує їх [21].

Аналітикиня Ксенія Лученко підкреслює важливу обставину, що зібрання Собору Предстоятелів (Архієрейського Собору) РПЦ тепер неможливе: ні український, ні європейські Предстоятелі не будуть присутні, а отже, не буде й кворуму. Тому Синод РПЦ відклав на невизначений термін наступне зібрання Архієрейського Собору. Фактично у своєму нинішньому стані РПЦ є некерованою і може зберегтися лише за умови, якщо Росія завоює всі ці країни силою. Відтак підтримка війни з боку РПЦ лише посилюється, на шкоду складовим частинам цієї церкви в інших країнах [21].

Розглянемо послідовно основні аспекти проблеми сакральних сенсів війни Росії проти України. Спочатку проаналізуємо аспекти явища **«сакральна війна» Росії проти України**, а саме: 1) доктрина «руського міра» та інструменталізація релігії в Росії; 2) намагання Росії привласнити українську історію та збройним шляхом захопити українські християнські святині.

1) Доктрина «руського міра» та інструменталізація релігії в Росії. У своїх спробах переформатувати світ відповідно до ідеології «руського міра», де Москва має бути в центрі глобального світу і встановлювати норми його організації, Російська Федерація інструменталізує релігію. Російська православна церква намагається легітимізувати загарбницьку війну через релігійну інтерпретацію. «Релігія перетворюється на інструмент сакралізації загарбницької війни та засіб контролю над свідомістю росіян. Для цього війна оголошується священною, а сенс і оцінка подій змінюються на свої протилежності: від «окупації території України» до «визволення Святої Русі». Вони також легалізують убивства, грабежі та інші воєнні злочини, скоєні будь-ким, хто нібито виконує свій «священний обов'язок» [16, с. 18].

Інструменталізація релігії, підпорядкування її політичним цілям у РФ порушують саму суть християнської віри. Виступаючи на Міжнародній конференції зі світової політики в Абу-Дабі в грудні 2022 року, Вселенський Патріарх Варфоломій рішуче засудив війну Росії проти України та наголосив, що «джерелом проблем є інструменталізація релігії людьми, яким часто бракує справжньої віри» [27].

У повідомленні про цей виступ Варфоломія, опублікованому на офіційному сайті Вселенського Патріархату Константинополя, негативно оцінені спроби Росії, особливо починаючи з XIX століття, в поєднанні з доктриною панславізму, інструменталізувати

релігійні настрої для досягнення зовнішньополітичних та військових цілей. Просування ідеї Москви як «Третього Риму» та відокремлення російськомовних вірян від решти світу (хибна думка, що церкви нібито повинні організовуватися за принципом етнічної належності, визначальним маркером чого була б мова) були засуджені Вселенським Патріархатом Константинополя ще в 1872 році як єресь етнофілетизму, яка явно суперечить універсальності Євангельського послання, а також давній традиції організації та управління Церквою: «Ця довгострокова політика Москви є фундаментальним фактором розколу в православному світі». Єресь етнорелігійного фанатизму призводить до поглиблення роз'єднаності та фрагментованості православ'я.

Москва як політична та релігійна сила прагне бути центром особливого світу, «місією якого було б боротися з декадентськими цінностями Заходу. Ця ідеологія є інструментом легітимізації російського експансіонізму та основою його євразійської стратегії. Зв'язок між минулим етнофілетизму та сьогоденням русского міра очевидний. Таким чином, віра стає основою ідеології путінського режиму», – підкреслив Вселенський Патріарх Варфоломій [27].

Реалізуючи цю свою доктрину, Російська православна церква наказом XXV Всесвітнього російського народного собору «Сьогодення та майбутнє Русского міра», що відбувся 27 березня 2024 року, оголосила «священну війну» Заходу, повідомила пресслужба РПЦ: «Спеціальна військова операція є новим етапом національно-визвольної боротьби російського народу проти злочинного київського режиму і колективного Заходу, що стоїть за ним, яка ведеться на землях Південно-Західної Русі з 2014 року. Під час СВО російський народ зі зброєю в руках відстоює свої життя, свободу, державність, цивілізаційну, релігійну, національну і культурну ідентичність, а також право жити на власній землі в межах єдиної Російської держави. З духовно-морального погляду спеціальна військова операція є Священною війною, в якій Росія та її народ, захищаючи єдиний духовний простір Святої Русі, виконують місію «Стримувача», що захищає світ від натиску глобалізму та перемоги Заходу, який впав у сатанізм» (див. про це [2]). У цьому наказі також зазначається, що після завершення так званої «СВО» «вся територія сучасної України має увійти до зони виняткового впливу Росії».

Б. Кнорре, аналізуючи у 2016 р. російську «культуру війни», розглядав форми релігійно забарвленого мілітаристського дискурсу та апології війни, які з'явилися разом із політизацією православ'я в Росії, як підґрунтя збройної агресії в Україну 2014 року. Політичне православ'я відіграє роль руху, який легітимізує мілітаристський дискурс, диктатуру та практики насильства, і при цьому демонізує опонентів: «Образ ворога, таким чином, є проєкцією «космічного ворога», який приходить у цей світ, тоді як релігійна ідентичність виражається в ототожненні «нас» із сакральним, а «іншого» (ворога) – з «профанним». Опонента демонізують і паплюжать настільки, що примирення стає майже цілком неможливим. Цей «космічний» вимір виводить конфлікт за межі людського, політичного та раціонального розв'язання» [20, р. 33–34].

Дослідниками проаналізоване сучасне відлуння російської доктрини «Москва – Третій Рим», започаткованої ще в XVI ст. (див., наприклад [15; 24]). У контексті ідеології «русского міра», згідно з якою росіяни нібито є справжніми спадкоємцями давньої Русі, а тому покликані здійснювати особливу цивілізаційну місію – політично й духовно очолити східнослов'янський світ, і це має виправдати експансіоністську політику Москви, – Російська православна церква зазнавала дедалі більшої політизації та мілітаризації. Упродовж тривалого часу РПЦ надавала теологічне й ідеологічне обґрунтування внутрішньої та зовнішньої політики російської влади, санкціонувала насильство та підтримувала війну [25]. На ґрунті державної ідеології «русского міра» події нинішньої агресії Росії, «війна за Новоросію» інтерпретуються як битва за «Святу Русь».

Науковці роблять висновки про спотворення релігійної історії в концепції «русского міра», фальсифікацію історичних фактів та хибні паралелі із сучасною Російсько-Українською війною, формування відповідного пропагандистського фону

та намагання патріарха Кирила виправдати російське вторгнення в Україну на ґрунті ідеологічного концепту «благословенної війни» та образу «блаженного воїнства в боротьбі з чужим племенем і невірними», який є ідеологічним міфом, з огляду на його очевидну історичну суперечливість [22].

Аналізуючи воєнну риторику нинішнього російського православ'я, взаємозв'язки між релігією та насильством у контексті відродження неоімперських та мілітаристських ідей у Росії ХХІ ст., дослідники говорять про виникнення «войовничої побожності», нової «теології війни», а також особливих гібридних форм, у яких церковні ритуали та символи взаємодіють із військовими, що призводить до символічного «літургійного сприймання» війни в православному дискурсі пострадянської Росії [19].

Новозбудований собор у Московській області, відомий як головний храм Збройних сил Російської Федерації, присвячений «75-річчю перемоги у німецько-радянській війні, а також ратним подвигам російського народу в усіх війнах», був освячений патріархом Кирилом (Гундяєвим) улітку 2020 року. В інтер'єрі храму дивним чином поєднані сучасна російська православна іконографія і радянський військовий символізм: «Таке злиття православ'я і комунізму шокувало багатьох спостерігачів, які вважали ці дві ідеології запеклими ворогами ще з часів громадянської війни в Росії. Проте на стінах нової військової святині леви і ягнята лежали разом. Ангели захищали як православних білих, так і атеїстичних червоних, а Богородиця дивилася згори вниз і на царів, і на комісарів» [17, р. 79]. Політика пам'яті, проповідувана на стінах головного собору, «освячення» зброї Христом, Богородицею та іншими православними святими (наприклад, ікона «Ісус із мечем») – уся ця «теологія перемоги» згодом відіграла свою роль у повномасштабному російському вторгненні в Україну.

Наприкінці лютого 2022 року стало зрозуміло, що путінський «вівтар перемоги» був присвячений не Христу, а «ідолам священної російської імперії та священної війни. Так протягом однієї ночі культ Великої Перемоги трансформувався у воєнний культ російського вторгнення. А «священна війна» проти нацистів у Другій світовій війні перетворилася на привід для «нової “священної війни” проти *українацистів* в Україні» [17, р. 91]. Стали зрозумілими глибинні сенси мозаїк у головному соборі Збройних сил РФ і жертва ідолам «великої перемоги», яку готував Путін: «Після вісімнадцяти місяців запеклих боїв в Україні вже не може бути жодних сумнівів стосовно того, що саме Путін вирішив принести в жертву на своєму “вівтарі перемоги”: це кров сотень тисяч українських чоловіків, жінок і дітей – і, можливо, ще більшої кількості російських солдатів» [Ibid.].

Е. С. Адамс аналізує ритуалізовану комунікацію Володимира Путіна з православними іконами впродовж двадцяти років та роль цієї комунікації у формуванні путінської політики сакрального, яка зрештою переросла в ескалацію насильства в російсько-українській війні в лютому 2022 року [13]. Семіотичний аналіз розкриває механізми ретельно продуманої перформативної взаємодії зі священними образами, в результаті якої вибудовується символічне сигнальне поле, яке дає змогу Путіну створювати враження про «месіанську» природу свого лідерства, сакралізувати й зміцнювати свою владу.

Сакральна роль центру російської столиці посилюється реставрацією ікон на воротах і вежах московського Кремля, а також релігійними ритуалами, впровадженими до інавгураційних урочистостей президента. «Кремль часів Путіна знову став не лише резиденцією політичної влади Росії, але й її сакральним центром» [13, с. 452]. Щорічні відвідання Путіним різдвяних служб у російських регіонах та його взаємодія з іконами під час цих візитів мали на меті ресакралізувати російську територію та посилити свою владу. «Подібно до того, як Путін втягує ікони в політику в Кремлі, Путін також втягує політику в ікони, подорожуючи країною» [Там само, с. 455].

На міжнародній арені «дипломатія ікон» Путіна поширювала сакральний простір за межі національних кордонів Росії. Через дарування, обмін та ритуальну взаємодію

з іконами під час державних візитів Путін прагнув залучити світових лідерів із різних релігійних традицій до ідіоми ікони та створити «священний» російський простір за кордоном.

Проте в Україні путінська ідея «русского міра» була категорично відкинута, зазначає дослідник: «Фактично, до весни 2022 року фраза “російський мір” стала іронічним позначенням російського вторгнення та спричинених ним руйнувань, перевертаючи її зв’язок із будь-яким сенсом священного» [13, с. 470].

За президентства Путіна ідіома ікони стала важливою та стійкою формою російського політичного дискурсу. Е. С. Адамс наголошує, що глибоке розуміння способів керованої взаємодії Путіна з православними іконами є критично важливим для усвідомлення наміру російського президента повернути поняття сакрального в політику, через політичне використання ікон легітимізувати свою владу, а разом з тим – політичне насильство та війну: «Враховуючи езопову сутність путінської політики сакрального, його залученість до православних ікон і його готовність вести «сакральну» війну, ми ризикуємо отримати небезпечні непорозуміння, якщо не зможемо досягнути цю мову ікони» [13, с. 473]. Е. С. Адамс констатує, що у війні Росії проти України триває семантична битва за сакральне: ікони при цьому виступають «як важливі візуальні ідіоми для територіальних претензій на реальних і уявних лініях фронту» [Там само, с. 470].

2) Намагання Росії привласнити українську історію та збройним шляхом захопити українські християнські святині. Крім явно вираженого аспекту інструменталізації релігії в Російській Федерації, тобто політико-теологічного виправдання Російською православною церквою збройної агресії РФ проти сусідньої суверенної держави, – існує також ще один важливий сакральний вимір цієї війни: Росія веде проти України війну за християнські святині.

Путін сприймає тимчасово окупований Крим як «священний» російський простір. Намагаючись вибудувати концепцію «Херсонес – російський Єрусалим» (на підставі того, що в Херсонесі в 988 році відбулося хрещення князя Володимира), використовуючи при цьому прийом символічного перенесення (Храмова гора в Єрусалимі – Херсонес), у цьому місці він убачає «духовне» та політичне коріння Росії: «Саме в Криму перебуває духовне джерело формування багатолітної, але монолітної російської нації і централізованої Російської держави, – говорив Володимир Путін в одному зі своїх послань до Федеральних Зборів. – Для Росії Крим, стародавній Корсунь, Херсонес, Севастополь мають величезне цивілізаційне і сакральне значення. Так само, як Храмова гора в Єрусалимі для тих, хто сповідує іслам або іудаїзм» [9]. Для Путіна звичним стало називати півострів «святою» або «сакральною» російською територією: «Крим є **святою** землею для Росії, **сакральним** місцем і центром формування **духовної** єдності країни» [11].

Економічний експерт, аналітик Аналітичного центру «Об’єднана Україна» Олексій Куш наголошує на тому, що саме сакральні сенси становлять глибинне підґрунтя війни Росії проти України. Іде війна за духовну спадщину Київської Русі, і Росія намагається здобути для себе «нову сакральність»: «Пошук імперських сенсів із секуляризованого світу переходить до сфери сакрального. І тут Москва знаходить собі новий сенс у вигляді війни не стільки за “візантійську спадщину”, скільки за киеворуську (спадщину Київської Русі)» [3, 14.01.2025]. Москва прагне встановити імперський контроль над статусом Києва як своєю «історичною основою», веде війну за «сакральну основу метаісторії у вигляді Київської Русі. Ось чому – це для Росії сакральна війна, ритуальна війна та війна-жертвопринесення» [Там само].

Мета сакральної війни – не захоплення територій і ресурсів (що є характерним для конвенційної війни), а контроль над сакральними центрами. Її засоби – міфологізація історії та створення базового наративу: в історичній науці, антропології, семіотичі, археології, географії. «Сакральна війна – це паливо для колективного несвідомого

та контролю за сакральними символами, які формують уже індивідуальну свідомість кожного окремого члена суспільства» [3, 01.05.2025].

Росія захоплює випалені війною землі, майже без населення, зі зруйнованою інфраструктурою та знищеними економічними й соціальними активами. «Це можна пояснити лише сприйняттям фізичної території як певного маркера сакрального метапростору в рамках базової ідеологічної імперської парадигми» [3, 25.02.2025]. «Для Росії Україна – це, радше, метапростір, який у рамках офіційної російської імперської ідеології пов'язаний з історичним міфом Російської імперії, внаслідок чого цей метапростір сакралізується і міфологізується російською ідеологією та пропагандою» [Там само]. «Це саме війна як державний Ритуал, війна за сакральне. Земля у рамках цієї війни сприймається виключно через призму сакрального, а не практичного застосування. Росія визначила для себе певні сакральні точки на території України і рухається строго за ними, міфологізуючи історію та сакралізуючи територію» [3, 23.10.2024].

Якщо раніше, починаючи із XVI ст., Москва претендувала на роль «Третього Риму» (зокрема, відстоювала це своє «призначення» в історичному суперництві з Британією, російсько-турецьких війнах XIX ст.), то тепер, коли захоплення Константинополя вочевидь неможливе та геополітичні погляди Росії спрямовані передусім на Схід (Китай, Індію) та Глобальний Південь (організації БРІКС, ШОС, а також Євразійський мегаблок, який тепер формується), – більш релевантними для Росії стають міфологеми «Другого Константинополя» та «Православного Єрусалиму» як ідеологічного обґрунтування нової російської імперської концепції [3, 23.01.2025]. У цій концепції «сакральної фортеці» для побудови Російської імперії 2.0 виражена претензія на статус Києва як «Другого Константинополя», а також домагання статусу Києва як «Православного Єрусалиму» і духовної суті Києво-Печерської лаври як «Третього Уділу Богородиці». Адже в рамках історіософії «Другого Константинополя» і розвивалася Київська Русь (а зовсім не як «Другого Риму»), зауважує Олексій Куш. І сакральним ядром Києва був храм Святої Софії – як друге втілення константинопольської Святої Софії.

Духовне осердя Києво-Печерської лаври як «Третього Уділу Богородиці» – це історична алюзія з Другим Уділом Богородиці в грецькому Афоні, значною мірою втраченому для впливу росіян. Духовний сенс і авторитет Києво-Печерської лаври як символу православ'я у вимірі метаісторії Київської Русі ґрунтується на священному переказі та словах Богородиці: «Я хочу в Русі, у Києві, звести Собі церкву» [3, 14.01.2025].

Із цим сакральним надбанням пов'язане зазіхання агресора на символи древнього Києва. У час повномасштабної збройної агресії Росії проти України йде кривава війна Москві за духовну спадщину Київської Русі, передусім за такі святині, як Києво-Печерська лавра та Свята Софія.

Проаналізувавши вияви «сакральної війни» Росії проти України, необхідно визначити пріоритетні напрями захисту християнських основ української історії та культури.

Завдання України – захистити свої святині у збройній та інформаційній війні. Україна мусить відстоювати й зміцнювати свої позиції як духовної спадкоємиці та хранительки сакральних місць, православних святинь Київської Русі, мусить особливо шанувати свої святині та оберігати їхню духовну значущість для всього християнського світу. «Україна повинна берегти для Православ'я свої святині, як Саудівська Аравія береже святині Ісламу: Мекку і Медину. Україна має стати таким сакральним хранителем. А для цього потрібно, насамперед, поважати свої святині. Тоді Україна вибиває ідеологічну платформу ресентименту в нового російського імперського проєкту, головним чином, російський офіційний пропагандистський наратив про “зневажені святині”, які треба “захистити всім росіянам”» [3, 14.01.2025].

Олексій Куц пояснює, якою має бути державна політика України для збереження своїх святинь: «Насамперед, сформувані концепцію сакрального простору в храмі Святої Софії та в Києво-Печерській лаврі. У жодному разі не руйнувати сакральний характер цих святинь унаслідок секуляризації сакрального простору, тобто шляхом занурення його у “світ буденного”. Усі ці фуршети, світські перформанси – у рамках сакрального простору мають бути унеможливлені. На жаль, багато хто поводить себе з нашими святинями зовсім неналежно, розцінюючи їх як майданчик для “тролінгу Москви та росіян”. А насправді виходить тролінг самих себе та своєї історії. Відбувається це внаслідок жажливого незнання національної історії та нерозуміння сакрального характеру внутрішнього простору національних святинь. Особливо наївно звучать виправдання, що “так роблять у Європі і нам потрібно”. У підсумку, такі люди своїми руками розпалюють паливо ідеологічного ресентименту нового російського імперського проєкту – Російської імперії 2.0 та його ідеологем. Без будь-якого посилення такими діями українських позицій» [3, 14.01.2025].

Сергій Шумило, директор Міжнародного інституту афонської спадщини, запрошений науковий дослідник кафедри історії, релігії та теології Ексетерського університету (Великобританія), вважає, що релігійний складник у політиці набуватиме дедалі більшої ваги: «На жаль, чимало українських політиків недооцінюють роль релігії та релігійної дипломатії в суспільних процесах і міжнародних відносинах. В Україні є авторитетний і доволі дієвий майданчик – Всеукраїнська рада церков та релігійних організацій, інші інституції, як, скажімо, Інститут релігійної свободи, які фахово працюють над цими питаннями і з якими українській владі необхідно більше взаємодіяти та працювати, зокрема й у контексті міжнародних контактів» [12].

Це важливо в аспекті релігійної дипломатії, зокрема й як засіб протидії кремлівській активності за кордоном у релігійних питаннях. «Мав би існувати спеціальний підрозділ у структурі МЗС України, мали б бути експерти-радіники при посольствах України за кордоном. На жаль, поки що цього немає. Існує якесь старе радянське упередження, мовляв, “церковними питаннями нехай займаються церковники”, “у нас релігія відділена від держави” і т. ін. За такими відмовками часто криється банальний непрофесіоналізм і нерозуміння тонкощів і механізмів релігійних складників і їхньої ролі й значення, зокрема і в умовах війни Росії проти України», – вважає науковець [Там само].

Засновник Українського молитовного сніданку в США Михайло Жовнір також дотримується думки, що українська влада мала б продемонструвати відкритість до релігійних питань в Україні: «Скажімо, у Верховній Раді зареєстрована постанова про створення національного Дня молитви в Україні, ухвалення якої може продемонструвати, що Україна відкрита не тільки для ліволіберального напрямку, а й дає право голосу людям, які сповідають християнські погляди» [Там само].

Отже, сакральні місця, які є витокami віри та національної культури, повинні зберігати свою духовну значущість і непорушність, повинні не лише мати історичну цінність і символічне значення, а й бути джерелом нових ідей, надихати на розбудову майбутнього. У сучасних медіатизованих публічних дискурсах українські служителі церкви, філософи, богослови, історики розглядають національні святині як джерело нових сенсів, основу для зміцнення символічного фундаменту державності та розбудови України [23]. Такі національні святині, як Софія Київська та Києво-Печерська лавра, мусять мати особливий сакральний, законодавчо закріплений статус. Адже їм належить надважлива роль у збереженні трансцендентних, ключових сенсів християнської культури.

Медіатизовані дискурсивні практики відображення боротьби України за захист сакральних цінностей. В умовах системної кризи світової політики та повномасштабної війни важливо розробити цілісну державну стратегію України щодо захисту духовного символічного простору, святинь українського народу, християнських

традицій як історичної основи національної культури та послідовно реалізувати цю стратегію у сферах внутрішньої та зовнішньої політики держави. Зокрема, розвивати імідж України як християнської країни, яка має власну більш ніж тисячолітню традицію віри, шанобливо оберігає свої святині та сакральні цінності, захищає християнське коріння своєї історії й культури.

Дослідник Е. С. Адамс відзначає як позитивний досвід, що Президент України Володимир Зеленський використовує іконографічні зображення православної віри для підсилення національної гордості українців та боротьби з російськими претензіями на українську територію й історію. Дослідник аналізує два яскравих драматичних приклади [13, р. 470–471].

Повернення до України однієї з найшанованіших святинь Софії Київської, першої чудотворної ікони Русі – ікони святого Миколи (Мокрого), що була вивезена під час Другої світової війни. Зеленський подякував за це рішення ієрархам, духовенству та вірним Української православної церкви США: «Хочу, щоб повернення цієї святині стало для всіх нас важливим символом. Фундаментальним символом. Символом того, що ми повернемо в Україну усе наше. Усе українське. Повернемо усіх наших людей. І обов'язково повернемо справедливість – наш повний контроль над нашою землею», – наголосив Президент [4].

«Чудо про немовля в Києві», яке датується дослідниками не пізніше 1091 року, розповідає про дивовижний порятунок дитини завдяки допомозі святого Миколая та цієї ікони. «Чудотворна ікона освячувала київські землі задовго до існування російської держави, тим самим легітимізуючи право України на власну священну територію, історію та суверенітет» [13, р. 471]. На думку дослідника, у цих словах Володимира Зеленського про православну ікону переважає не релігійний сенс, а саме політичний: представлення ікони як символу права України на самовизначення.

Другий аналізований американським дослідником приклад звернення до захисної сили ікони – Великодня молитва Володимира Зеленського у соборі Святої Софії в Києві 24 квітня 2022 року. Президент України нагадує про особливий сенс головної ікони храму – мозаїчного зображення Богородиці Оранти, символу вічного Києва: «І на нашому боці – правда, люди, Господь і вище небесне сяйво. Сила заступниці роду людського – Богородиці Оранти. Вона наді мною. Вона над нами всіма. Непохитний стовп Церкви Христової, непорушний мур головної твердині – Києва, нерушима стіна держави. Допоки є Оранта, є Софія, а з нею стоїть Київ, а з ними – вся Україна!» [10]. Пасхальна молитва Володимира Зеленського спиралася на традицію акафісту Богородиці, водночас, за висновком дослідника, Президент «прагнув вийти за межі традицій віри і представити ікону як універсальний символ української єдності та національного захисту, “нерушиму стіну держави”, “заступницю” та “непорушний мур” проти ворога зі сходу» [13, р. 471–472].

Семіотичний аналіз Великоднього звернення Зеленського 2022 року дає підстави для висновку, що «на символічному полі битви сакрального Зеленський кидає Путіну грізний семіотичний виклик. За кілька жаклих місяців війни він здійснив те, що месіанський Путін намагався встановити десятиліттями, – досяг майже всесвітнього сприйняття президента як захисника нації та обраного лідера священної місії за суверенітет України та її право на існування» [Ibid., р. 472].

У руслі міжнародної дипломатії важливе спілкування Президента України з керівництвом християнських церков різних конфесій у різних країнах. Про це, зокрема, йдеться у зверненні Володимира Зеленського наприкінці 1115-го дня війни: «Я говорив сьогодні з кардиналом Пароліном, Державним секретарем Ватикану. Подякував за підтримку й за молитви за Україну та мир. Ватикан дуже добре сприймає те, що зараз реально зберегти життя завдяки тиші. Говорили також і про звільнення наших людей із російського полону, про повернення депортованих дорослих і викрадених наших дітей. Сьогодні ж говорив із Патріархом Варфоломієм. Теж – підтримка нашої

держави, наших людей. Підтримка нашої дипломатії. Я дякую його Всесвятості. Щойно говорив з американським пастором Франкліном Гремом, президентом Євангельської асоціації Біллі Грема. Вдячний за підтримку та молитви заради миру, заради України. Дуже мудра людина. І ми дуже цінуємо такі голоси у Сполучених Штатах Америки – голоси заради миру» [6].

Особливе значення мають символічні подарунки, наділені глибокими християнськими сенсами, на рівні дипломатичних відносин з іншими державами. Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга після переговорів у Саудівській Аравії в березні 2025 року подарував держсекретареві США Марко Рубіо ікону Богородиці, виконану на ящику зпід патронів (Рис. 1). «Реакція Рубіо на ікону була дуже позитивною. Ця ікона Богородиці має особливу історію. Вона привезена біженцями з Маріуполя, намальована на елементах ящика з амуніцією, який був на «Азовсталі», – розповів очільник МЗС України. За його словами, в дипломатії дуже важливо, щоб подарунки, які вручаються, «несли особливий зміст і посил». «Мені здається, що ця історія саме про це», – додав український міністр [7].

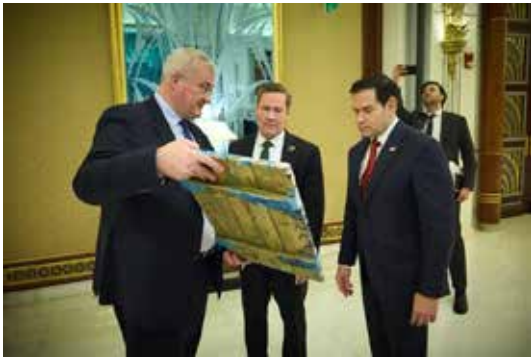


Рис. 1. Міністр закордонних справ України Андрій Сибіга дарує держсекретареві США Марко Рубіо ікону Богородиці, виконану на ящику зпід патронів (джерело фото: [14, 11.03.2025]).

У день інавгурації Папи Римського Президент України Володимир Зеленський передав новому Папі Римському Льву XIV ікону «Божя Мати з немовлям», написану на фрагменті ящика зпід важких артилерійських озброєнь, привезеного зпід Ізюма (Рис. 2). За словами Президента, ця ікона – «про наших дітей. Про тих, хто постраждав від війни, кого навмисно викрала й депортувала Росія і кого дуже чекають удома, в Україні» [5, 18.05.2025]. Видання «Українська правда» розповідає про живописців, які намалювали цю ікону, і про те, що ікона була створена в рамках проєкту «Ікони на ящиках зпід набоїв», який існує ще з 2014 року. За цей час проєкт експонували у 22 країнах, 117 містах та на 211 локаціях [8].

Юлія Свириденко, Перший віцепрем'єр-міністр та Міністр економіки України, 11 квітня 2025 року у своєму акаунті в соціальній мережі X розповіла про подарунок принцу Гаррі. Принц приїхав до центру Superhumans на Львівщині – всеукраїнського центру з протезування, реконструктивної хірургії, реабілітації та психологічної підтримки постраждалих від війни дорослих і дітей. «Щоб показати ціну, яку платить Україна, і що наші землі заміновані, подарувала принцу подарунок – великодній кошик, у якому паска, приготована з борошна з розмінованих полів. Випікали паски бабусі з прикордонної з Росією Сумщини. А писанки для цього кошика зробила мама Іри Цибух, яка загинула торік на Харківщині, коли її машина наїхала на міну» [26, 11.04.2025]. Символічний подарунок викликав щирий теплий відгук у принца Гаррі та його сім'ї.

Такі події на рівні міжнародної комунікації зміцнюють символічні й емоційні складники іміджу держави, увиразнюють акценти шанування християнських традицій



Рис. 2. Президент України Володимир Зеленський передає Папі Римському Льву XIV ікону «Божя Мати з немовлям», написану на ящику зпід набоїв (джерело фото: [5, 18.05.2025]).

в історії та сьогоденні України. Важливо, що в самих артефактах та в медіатизованому відображенні цих подій виявляються поєднаними трагічні реалії війни, яку переживає Україна: фрагменти ящиків зпід патронів, важких артилерійських озброєнь, привезених з «Азовсталі» та з Ізюма; борошно з розмінованих полів – взаємодіють із символікою тисячолітньої християнської віри українців, утіленою в іконах, пасках, писанках як символах Христового Воскресіння. У межах цілісного повідомлення символи збройного захисту Батьківщини поєднані із символами життя та його відродження.

Висновки та перспективи. Дослідження дало змогу розкрити зміст поняття «сакральна війна» Росії проти України та проаналізувати аспекти цього явища: доктрину «руського міра» та інструменталізацію релігії в Росії; намагання РФ привласнити українську історію та збройним шляхом захопити українські християнські святині. У результаті узагальнення медіатизованих дискурсивних практик публічних інтелектуалів (філософів, аналітиків, громадських діячів) окреслено актуальні напрями розроблення та реалізації послідовної державної політики України для захисту християнських святинь, цінностей і традицій. Семіотичний аналіз медіатизованого відображення символічних подарунків у сфері дипломатичних відносин дав змогу виділити особливу значущість християнських сенсів як символічних складників сучасного іміджу держави Україна.

Росія у своїй збройній агресії проти України інструменталізує релігію, прагнучи не лише захопити українські землі, але й присвоїти українську історію, підсилити свій символічний капітал за рахунок збройного захоплення українських національних християнських святинь. Досвід Російської Федерації засвідчує катастрофічні наслідки порушення кордонів між інститутами церкви і держави: сакралізацію політики та політизацію релігійного життя, – що спотворює саму сутність цих суспільних інститутів.

Україна послідовна в дотриманні принципу відокремлення церкви і держави. Зберігаючи самодостатність християнської віри, її відокремленість від політичної влади, Україна при цьому мусить зберігати історичну пам'ять про християнські витоки національної культури, відстоювати роль християнства у формуванні символічного поля суспільної свідомості, в історичному розвитку науки, мистецтва, моралі, суспільних відносин і прав людини.

Тому захист і збереження національних християнських традицій, святинь і символів як осердя української духовності та національної культури є першорядним завданням

державної політики. Важлива роль працівників медійної галузі на цьому історичному етапі – висвітлювати значення релігійних чинників у війні Росії проти України в збройному та інформаційному протистоянні, розкривати для української аудиторії сакральні сенси цієї війни, пояснювати необхідність збереження християнських основ національної культури.

1. «РПЦ на службі Кремля». Що стоїть за «православним джихадом» проти України. *Радіо Свобода*. 04.04.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rpts-patriarkh-kyryl-svyashchenna-viyna-proty-ukrayiny/32889826.html> (дата звернення 02.07.2025)
2. Албул С. РПЦ оголосила «священну війну» Заходу, який «впав у сатанізм». *LB.ua*. 28.03.2024. URL: https://lb.ua/society/2024/03/28/605722_rpts_ogolosila_svyashchennu_vyynu.html (дата звернення 02.07.2025)
3. Алексей Куц. Экономист, финансовый аналитик. *Facebook*. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002112044676> (дата звернення 02.07.2025)
4. В Україну повернеться перша чудотворна ікона Київської Русі. *Релігійно-інформаційна служба України*. 09.04.2022. URL: https://risu.ua/v-ukrayinu-povernetsya-persha-chudotvorna-ikona-kiyivskoyi-rusi_n128198 (дата звернення 02.07.2025)
5. Володимир Зеленський. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/zelenskyy.official> (дата звернення 02.07.2025)
6. Зеленський В. Продовжуємо нашу роботу заради об'єднання абсолютно всіх, хто може реально допомогти, хто може зміцнити дипломатію та наблизити мир – звернення Президента. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. 14.03.2025. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prodovzhuyemo-nashu-robotu-zaradi-obyednannya-absolyutno-vsi-96609> (дата звернення 02.07.2025)
7. Кутєлева І. Сибіра розповів про реакцію Рубіо на подаровану йому ікону. *Європейська правда*. 12.03.2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/12/7207001/> (дата звернення 02.07.2025)
8. Лобанок Д. Ікона для Папи: хто намалював Божу Матір на ящику з набоїв. *Українська правда*. 19.05.2025. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/stalo-vidomo-hto-napisav-ikonu-nayashchikah-z-pid-izyuma-podarovanu-papi-rimskomu-308182/> (дата звернення 02.07.2025)
9. Машченко А. Херсонес: Русская Троя и Русский Иерусалим. Древний крымский город – своего рода тест на культуру. *Парламентская газета*. 15.01.2018. URL: <https://www.pnp.ru/social/khersones-russkaya-troya-i-russkiy-ierusalim-2.html> (дата звернення 02.07.2025)
10. Привітання Президента України Володимира Зеленського з Великоднем. *Президент України Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. 24.04.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-z-veli-74529> (дата звернення 02.07.2025)
11. Путин назвал Крым святой для России земель. *Известия*. 18.03.2021. URL: <https://iz.ru/1139104/2021-03-18/putin-nazval-krym-sviatoi-dlia-rossii-zemlei> (дата звернення 02.07.2025)
12. Федів Л. У порядку денному – віра. Чому для України важливо подружитися з пасторкою Трампа. *LB.ua*. 12.02.2025. URL: https://lb.ua/society/2025/02/12/660091_porядku_dennomu_vira_chomu.html?fbclid=IwY2xjawIck3lleHRuA2FlbQIxMAABHUhJvPsH53mtcy4qeoBAM1AHPtN1SzZKQic2q1dfWiLY1fYKhS6FZz22lw_aem_fOpKsFvoN2Rvgqe619oqeg (дата звернення 02.07.2025)
13. Adams A. S. (2023). War and Peace: Orthodox Icons and Putin's Politics of the Sacred. *Slavic Review*, 82(2), P. 447–473. DOI: 10.1017/slr.2023.169
14. Andriy Sybiha. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/andrij.sybiha> (accessed 2 July 2025)
15. Engström M. (2014). Contemporary Russian Messianism and New Russian Foreign Policy. *Contemporary Security Policy*, 35(3), P. 356–379. DOI: 10.1080/13523260.2014.965888
16. Fylypovych L. and Horkusha O. (2024). «Ruskiy Mir» and «Ukrainskyi Svit»: Ontological and Anthropological Antagonists. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, Vol. 44, Iss. 5, Article 3, P. 18–35. DOI: 10.55221/2693-2229.2518
17. Griffin S. (2024). Putin's Holy War of the Fatherland: Sacred Memory and the Russian Invasion of Ukraine. *The Russian Review*. Vol. 83, Is. 1, P. 79–92. DOI: 10.1111/russ.12578
18. Kassidiaris A. (2022). Russia's religious soft power and the war in Ukraine. *The New Arab*. 22.03.2022. URL: <https://www.newarab.com/analysis/russias-religious-soft-power-and-war-ukraine> (accessed 2 July 2025)

19. Knorre B., Zygmunt A. (2020). «Militant Piety» in 21st-Century Orthodox Christianity: Return to Classical Traditions or Formation of a New Theology of War? *Religions*, 11(1), 2. DOI: 10.3390/rel11010002
20. Knorre B. (2016). The Culture of War and Militarization within Political Orthodoxy in the Post-soviet Region. *Transcultural Studies*. Vol. 12, Is. 1, P. 15–38. DOI: 10.1163/23751606-01201002
21. Luchenko K. (2023). Why the Russian Orthodox Church Supports the War in Ukraine. *Carnegie Endowment for International Peace*. 31.01.2023. URL: <https://carnegieendowment.org/russia- Eurasia/politika/2023/01/why-the-russian-orthodox-church-supports-the-war-in-ukraine?lang=en> (accessed 2 July 2025)
22. Lukyanenko O. (2023). Distortion of Religious History in the Concept of «Russian World». *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, Vol. 43, Iss. 8, Article 5. DOI: 10.55221/2693-2148.2448
23. Semenets O. (2025). The Kyiv-Pechersk Lavra as a source of new senses of Ukrainian state-building (analysis of mediatised discursive practices in the wartime). *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series IV: Philology and Cultural Studies*, Vol. 18(67), No. 1. (In the process of publishing).
24. Tyszkiewicz A. (2022). The Russian narrative construct towards Ukraine. *Information Security Policy: Conditions, Threats and Implementation in the International Environment*. Księgarnia Akademicka Publishing Ltd. P. 83–97. DOI: 0.12797/9788381388276.05
25. Vagrameenko T., Fernández F. A. (2023). La guerra santa del Ruskiy mir: religión y guerra en Ucrania. *Política y Sociedad*. Vol. 60, Is. 3, e84415. DOI: 10.5209/poso.84415
26. Yulia Svyrydenko. X. URL: https://x.com/Svyrydenko_Y (accessed 2 July 2025)
27. Οικουμενικός Πατριάρχης: Πηγή των προβλημάτων είναι η εργαλειοποίηση της θρησκείας από πρόσωπα που συχνά δεν έχουν πραγματική πίστη. (2022). *Οικουμενικό Πατριαρχείο*. 09.12.2022. URL: <https://ec-patr.org/οικουμενικός-πατριάρχης-πηγή-των-προβ/> (accessed 2 July 2025).

UDC: 316.774:355.01(477):2-1

[https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-30-44](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-30-44)

THE SACRAL DIMENSION OF THE RUSSO-UKRAINIAN WAR AND THE ROLE OF CHRISTIAN MEANINGS IN THE IMAGE OF UKRAINE

Semenets Olena, D.Sc. (Philology), Professor,

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine, e-mail: olenasemenets@gmail.com,

ORCID – <https://orcid.org/0000-0003-2175-4859>.

Article received by the editorial office on 07/02/2025

Submitted after editing on 08/18/2025

Recommended for publication on 09/09/2025

Citation: Semenets, O. (2025). *The Sacral Dimension of the Russo-Ukrainian War and the Role of Christian Meanings in the Image of Ukraine*. *Obraz*, 2 (48), 30–44. [https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2\(48\)-30-44](https://doi.org/10.21272/Obraz.2025.2(48)-30-44)

Introduction. In the conditions of Russia's war against Ukraine, the struggle for Christian values, the protection of the historical sacred heritage is an important component of the information confrontation. The religion of Russian Orthodoxy, combined with the political doctrine of the Russian Federation, is used by Russia to justify aggression. The scientific and media community of Ukraine must deeply understand the essence of the Russian Federation's policy and build a strategic defense of national Christian shrines and values.

Relevance of the study. The study aims to reveal the manifestations of the «sacred war» as one of the key directions of Russia's armed aggression against Ukraine, to outline the current tasks of Ukraine's state policy to protect Christian shrines, values and traditions, and to analyze the role of symbolic components of the state image in these processes.

Methodology. The article reflects the results of applying the critical discourse analysis approach, which allows us to analyze the discursive practices of influencing public opinion during mediatization of political processes. The methods of analysis and systematization of research results, discursive and semiotic analysis of media materials are used.

Results. The article identifies the main aspects of the phenomenon of Russia's «sacred war» against Ukraine: the doctrine of the «Russian world», the instrumentalization of religion in Russia, the desire of the aggressor state to appropriate Ukrainian history and seize by force of arms Ukrainian Christian shrines. The author defines the tasks of Ukraine in protecting its shrines in the armed and information war. The key role of symbolic Christian components of the state's image in protecting national history and culture has been defined.

Conclusions. The protection and preservation of national Christian traditions, shrines and symbols as the core of Ukrainian spirituality and national culture is a primary task of state policy. An important role of media professionals at this historical stage is to highlight the importance of religious factors in Russia's war against Ukraine in the armed and information confrontation.

Keywords: *Russia's war against Ukraine, sacred war, religion, Orthodox Christianity, sacrality, shrine, mediatization, Ukraine's image.*

1. «RPTs na sluzhbi Kremlia». Shcho stoit za «pravoslavnym dzhykhadom» proty Ukrainy. *Radio Svoboda*. 04.04.2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rpts-patriarkh-kyryl-svyashchennaviyna-proty-ukrayiny/32889826.html> (accessed 2 July 2025)
2. Albul S. RPTs oholosyla «sviashchennu viinu» Zakhodu, yakyi «vpav u satanizm». *LB.ua*. 28.03.2024. URL: https://lb.ua/society/2024/03/28/605722_rpts_ogolosila_svyashchennu_viyu.html (accessed 2 July 2025)
3. Aleksei Kushch. Ekonomist, finansovii analitik. *Facebook*. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100002112044676> (accessed 2 July 2025)
4. V Ukrainu povernetsia persha chudotvorna ikona Kyivskoi Rusi. *Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy*. 09.04.2022. URL: https://risu.ua/v-ukrayinu-povernetsya-persha-chudotvorna-ikona-kiyivskoyi-rusi_n128198 (accessed 2 July 2025)
5. Volodymyr Zelenskyi. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/zelenskyy.official> (accessed 2 July 2025)
6. Zelenskyi V. Prodovzhuemo nashu robotu zarady obiednannia absoliutno vsikh, khto mozhe realno dopomohty, khto mozhe zmitsnyty dyplomatiuu ta nablyzty myr – zvernennia Prezydenta. *Prezydent Ukrainy Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. 14.03.2025. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prodovzhuyemo-nashu-robotu-zaradi-obyednannya-absolyutno-vsi-96609> (accessed 2 July 2025)
7. Kutielieva I. Sybiha rozpoviv pro reaktsiiu Rubio na podarovanu yomu ikonu. *Yevropeiska pravda*. 12.03.2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/03/12/7207001/> (accessed 2 July 2025)
8. Lobanok D. Ikona dlia Papy: khto namaliuvav Bozhu Matir na yashchyku z naboiv. *Ukrainska pravda*. 19.05.2025. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/stalo-vidomo-hto-napisav-ikonu-na-yashchikah-z-pid-izyuma-podarovanu-papi-rimskomu-308182/> (accessed 2 July 2025)
9. Mashchenko A. Khersones: Russkaya Troya i Russkii Ierusalim. Drevnii krimskii gorod – svoego roda test na kulturu. *Parlamentskaya gazeta*. 15.01.2018. URL: <https://www.pnp.ru/social/khersones-russkaya-troya-i-russkiy-ierusalim-2.html> (accessed 2 July 2025)
10. Pryvitannia Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho z Velykodnem. *Prezydent Ukrainy Volodymyr Zelenskyi. Ofitsiine internet-predstavnytstvo*. 24.04.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/privitannya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-z-veli-74529> (accessed 2 July 2025)
11. Putin nazval Krim svyatoi dlya Rossii zemlei. *Izvestiya*. 18.03.2021. URL: <https://iz.ru/1139104/2021-03-18/putin-nazval-krym-sviatoi-dlia-rossii-zemlei> (accessed 2 July 2025)
12. Fediv L. U poriadku dennomu – vira. Chomu dlia Ukrainy vazhlyvo podruzhytysia z pastorkoiu Trampa. *LB.ua*. 12.02.2025. URL: https://lb.ua/society/2025/02/12/660091_poryadku_dennomu_vira_chomu.html?fbclid=IwY2xjawIck3lleHRuA2FlbQIxMAABHUhJvPsH53mtcy4qeoBAM1AHPtN1SzZKQic2q1dfWiLYfYKhS6FZZ22lw_aem_fOPksFvoN2Rvgqe6190qeg (accessed 2 July 2025)
13. Adams A. S. (2023). War and Peace: Orthodox Icons and Putin's Politics of the Sacred. *Slavic Review*, 82(2), P. 447–473. DOI: 10.1017/slr.2023.169
14. Andriy Sybiha. *Facebook*. URL: <https://www.facebook.com/andriy.sybiha> (accessed 2 July 2025)
15. Engström M. (2014). Contemporary Russian Messianism and New Russian Foreign Policy. *Contemporary Security Policy*, 35(3), P. 356–379. DOI: 10.1080/13523260.2014.965888.

16. Fylypovych L. and Horkusha O. (2024). «Ruskiy Mir» and «Ukrainskyi Svit»: Ontological and Anthropological Antagonists. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, Vol. 44, Iss. 5, Article 3, P. 18–35. DOI: 10.55221/2693-2229.2518
17. Griffin S. (2024). Putin's Holy War of the Fatherland: Sacred Memory and the Russian Invasion of Ukraine. *The Russian Review*. Vol. 83, Is. 1, P. 79–92. DOI: 10.1111/russ.12578
18. Kassidiaris A. (2022). Russia's religious soft power and the war in Ukraine. *The New Arab*. 22.03.2022. URL: <https://www.newarab.com/analysis/russias-religious-soft-power-and-war-ukraine> (accessed 2 July 2025)
19. Knorre B., Zygmunt A. (2020). «Militant Piety» in 21st-Century Orthodox Christianity: Return to Classical Traditions or Formation of a New Theology of War? *Religions*, 11(1), 2. DOI: 10.3390/rel11010002
20. Knorre B. (2016). The Culture of War and Militarization within Political Orthodoxy in the Post-soviet Region. *Transcultural Studies*. Vol. 12, Is. 1, P. 15–38. DOI: 10.1163/23751606-01201002
21. Luchenko K. (2023). Why the Russian Orthodox Church Supports the War in Ukraine. *Carnegie Endowment for International Peace*. 31.01.2023. URL: <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/01/why-the-russian-orthodox-church-supports-the-war-in-ukraine?lang=en> (accessed 2 July 2025)
22. Lukyanenko O. (2023). Distortion of Religious History in the Concept of «Russian World». *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, Vol. 43, Iss. 8, Article 5. DOI: 10.55221/2693-2148.2448
23. Semenets O. (2025). The Kyiv-Pechersk Lavra as a source of new senses of Ukrainian state-building (analysis of mediated discursive practices in the wartime). *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series IV: Philology and Cultural Studies*, Vol. 18(67), No. 1. (In the process of publishing).
24. Tyszkiewicz A. (2022). The Russian narrative construct towards Ukraine. *Information Security Policy: Conditions, Threats and Implementation in the International Environment*. Księgarnia Akademicka Publishing Ltd. P. 83–97. DOI: 0.12797/9788381388276.05
25. Vagramenko T., Fernández F. A. (2023). La guerra santa del Ruskiy mir: religión y guerra en Ucrania. *Política y Sociedad*. Vol. 60, Is. 3, e84415. DOI: 10.5209/poso.84415
26. Yulia Svyrydenko. X. URL: https://x.com/Svyrydenko_Y (accessed 2 July 2025)
27. Οικουμενικός Πατριάρχης: Πηγή των προβλημάτων είναι η εργαλειοποίηση της θρησκείας από πρόσωπα που συχνά δεν έχουν πραγματική πίστη. (2022). *Οικουμενικό Πατριαρχείο*. 09.12.2022. URL: <https://ec-patr.org/οικουμενικός-πατριάρχης-πηγή-των-προ/> (accessed 2 July 2025).